

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ सप्तमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः ॥

त्रिवृ॒थस्तो॑मो भवति। ब्र॒ह्मव॑र्चसं वै त्रिवृत्। ब्र॒ह्मव॑र्चसमे॒वाव॑
रुन्धे। अ॒ग्नि॒ष्टोमः॑ सोमो॑ भवति। ब्र॒ह्मव॑र्चसं वा अ॒ग्नि॒ष्टोमः॑।
ब्र॒ह्मव॑र्चसमे॒वाव॑ रुन्धे। रथ॑न्तर॒ः सामं॑ भवति। ब्र॒ह्मव॑र्चसं वै
रथ॑न्तरम्। ब्र॒ह्मव॑र्चसमे॒वाव॑ रुन्धे। प॒रि॒स्र॒जी होता॑ भवति॥१॥

अ॒रु॒णो मि॑र्मि॒रस्त्रि॑शु॒क्रः। ए॒तद्वै ब्र॑ह्मव॑र्चसस्य॑ रू॒पम्।
रू॒पेणै॒व ब्र॑ह्मव॑र्चसम॒व रुन्धे॑। बृ॒ह॒स्पति॑र॒काम॑यत दे॒वानां॑ पु॒रोधां॑
गच्छे॒यमि॑ति। स ए॒तं बृ॑ह॒स्पति॑स॒वमं॑ पश्यत्। तमाऽह॑रत्।
तेना॑यजत। ततो॒ वै स दे॒वानां॑ पु॒रोधा॑म॒गच्छ॑त्। यः पु॒रोधा॑का॒मः
स्यात्। स बृ॑ह॒स्पति॑स॒वेन॑ यजेत॥२॥

पु॒रोधा॑मे॒व गच्छ॑ति। तस्य॑ प्रा॒तः स॒वने॑ स॒न्नेषु॑ ना॒राश॑ऽसेषु॑।
एका॑द॒श दक्षि॑णा नीयन्ते। एका॑द॒श मा॒ध्यं दि॒ने स॒वने॑ स॒न्नेषु॑
ना॒राश॑ऽसेषु॑। एका॑द॒श तृ॒तीय॑स॒वने॑ स॒न्नेषु॑ ना॒राश॑ऽसेषु॑।
त्रय॑स्त्रि॒ंश॒त्सम्प॑द्यन्ते। त्रय॑स्त्रि॒ंश॒द्वै दे॒वताः॑। दे॒वता॑ ए॒वाव॑ रुन्धे।
अश्व॑श्चतु॒स्त्रि॒ंशः। प्रा॒जाप॑त्यो वा अश्वः॥३॥

प्रा॒जाप॑तिश्चतु॒स्त्रि॒ंशो दे॒वता॑नाम्। याव॑तीरे॒व दे॒वताः॑।

ता ए॒वाव॑ रुन्धे। कृ॒ष्णाजि॒नेऽभिषि॑ञ्चति। ब्रह्म॑णो वा ए॒तद्रूप॑म्।
यत्कृ॒ष्णाजि॒नम्। ब्रह्म॑वर्च॒सेनै॒वैन॑ ५ सम॑र्धयति। आज्ये॑ना॒भिषि॑ञ्चति।
तेजो॑ वा आज्य॑म्। तेज॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति॥४॥

होता भवति यजेत वा अश्वो दधाति॥—[१]

यदा॑ग्ने॒यो भव॑ति। अ॒ग्निमु॑खा हृ॒द्धिः। अथ॑ यत्पौ॒ष्णः। पु॒ष्टिर्वै
पू॒षा। पु॒ष्टिर्वैश्य॑स्य। पु॒ष्टिमे॒वाव॑ रुन्धे। प्र॒सवा॑य सा॒वित्रः॑। अथ॑
यत्त्वा॒ष्ट्रः। त्वष्टा॑ हि रू॒पाणि॑ वि॒करो॑ति। नि॒र्वरु॑ण॒त्वाय॑ वा॒रुणः॑॥५॥

अथो॒ य ए॒व कश्च॑ सन्ध॒सूयते॑। स हि वा॑रुणः। अथ॑ यद्वै॑श्वदे॒वः।
वै॒श्वदे॒वो हि वैश्यः॑। अथ॑ यन्मा॑रुतः। मा॒रुतो॑ हि वैश्यः। स॒प्तैतानि॑
हवी॑ ५षि॑ भवन्ति। स॒प्तगे॑णा॒ वै म॑रुतः। पृ॒श्निः प॒ष्ठौही॑ मा॒रुत्या
ल॑भ्यते। वि॒ड्वै म॑रुतः। वि॒श ए॒वैतन्म॑ध्यतो॑ऽभिषि॑च्यते। तस्मा॑द्वा
ए॒ष वि॒शः प्रि॒यः। वि॒शो हि म॑ध्यतो॑ऽभिषि॑च्यते। ऋ॒षभ॑च॒र्मे-
ऽध्य॑भिषि॑ञ्चति। स हि प्र॑जनयिता। द॒ध्राऽभिषि॑ञ्चति। ऊ॒र्वा
अ॒न्नाद्यं॑ दधि॑। ऊ॒र्जै॒वैन॑म॒न्नाद्ये॑न॒ सम॑र्धयति॥६॥

वारुणो विड्वै मरुतोऽष्टौ च॥—[२]

यदा॑ग्ने॒यो भव॑ति। आ॒ग्नेयो॑ वै ब्रा॒ह्मणः॑। अथ॑ यत्सौ॒म्यः।
सौ॒म्यो हि ब्रा॒ह्मणः॑। प्र॒सवा॑यैव सा॒वित्रः॑। अथ॑ यद्वार्ह॑स्पत्यः।
ए॒तद्वै ब्रा॒ह्मण॑स्य॒ वाक्प॑तीयम्। अथ॑ यद॒ग्नीषो॑मीयः। आ॒ग्नेयो॑ वै
ब्रा॒ह्मणः॑। तौ य॒दा स॒ङ्गच्छे॑ते॥७॥

अथ॑ वी॒र्या॑व॒त्तरो॑ भवति। अथ॑ यत्सा॑रस्वतः। ए॒तद्धि॑ प्र॒त्यक्षं॑

ब्राह्मणस्य वाक्पृतीयम्। निर्वरुणत्वायैव वारुणः। अथो य एव
कश्च सन्धसूयते। स हि वारुणः। अथ यद्वावापृथिव्यः। इन्द्रो
वृत्राय वज्रमुदयच्छत्। तं द्यावापृथिवी नान्वमन्येताम्। तमेतेनैव
भागधेयेनान्वमन्येताम्॥८॥

वज्रस्य वा एषोऽनुमानाय। अनुमतवज्रः सूयाता इति।
अष्टावेतानि हवीरपि भवन्ति। अष्टाक्षरा गायत्री। गायत्री ब्रह्म-
वर्चसम्। गायत्रियैव ब्रह्मवर्चसमव रुन्धे। हिरण्येन घृतमुत्पुनाति।
तेजस एव रुचे। कृष्णाजिनैरभिषिञ्चति। ब्रह्मणो वा एतदृग्स्वामयो
रूपम्। यत्कृष्णाजिनम्। ब्रह्मन्नेवैनमृग्स्वामयोरध्यभिषिञ्चति।
घृतेनाभिषिञ्चति। तथा वीर्यावत्तरो भवति॥९॥

सङ्गच्छेते भागधेयेनान्वमन्येता रूपां चत्वारि च॥ [३]

न वै सोमेन सोमस्य सुवोऽस्ति। हृतो ह्येषः। अभिषुतो ह्येषः।
न हि हृतः सूयते। सौमीर सूतवंशामा लभते। सोमो वै रेतोधाः।
रेत एव तद्वधाति। सौम्यर्चाभिषिञ्चति। रेतोधा ह्येषा। रेतः सोमः।
रेत एवास्मिन्दधाति। यत्किं च राजसूयमृते सोमम्। तत्सर्वं भवति।
अषाढं युत्सु पृतनासु पप्रिम। सुवर्षामप्स्वां वृजनस्य गोपाम्।
भरेषुजा र सुक्षिति र सुश्रवंसम्। जयन्तं त्वामनु मदेम सोम॥१०॥

रेतः सोमः सप्त च॥ [४]

यो वै सोमेन सूयते। स देवसवः। यः पशुनां सूयते। स
देवसवः। य इष्ट्यां सूयते। स मनुष्यसवः। एतं वै पृथये देवाः

प्रायच्छन्। ततो वै सोऽप्यारण्यानां पशूनामसूयत। यावन्तीः
कियन्तीश्च प्रजा वाचं वदन्ति। तासां सर्वासां सूयते॥११॥

य एतेन यजते। य उ चैनमेवं वेद। नाराशः स्यर्चाऽभिषिञ्चति।
मनुष्या वै नराशः सः। निहुत्य वावैतत्। अथाभिषिञ्चति। यत्किं
च राजसूयमनुत्तरवेदीकम्। तत्सर्वं भवति। ये मे पञ्चाशतं ददुः।
अश्वानां सधस्तुतिः। द्युमदग्रे महि श्रवः। बृहत्कृधि मघोनाम्।
नृवदमृत नृणाम्॥१२॥

सूयते सधस्तुतिस्त्रीणि च॥—————[५]

एष गोसवः। षट्त्रिंश उक्थ्यो बृहत्सामा। पवमाने
कण्वरथन्तरं भवति। यो वै वाजपेयः। स सम्राट्सवः। यो
राजसूयः। स वरुणसवः। प्रजापतिः स्वाराज्यं परमेष्ठी। स्वाराज्यं
गौरेव। गौरिव भवति॥१३॥

य एतेन यजते। य उ चैनमेवं वेद। उभे बृहद्रथन्तरे भवतः।
तद्धि स्वाराज्यम्। अयुतं दक्षिणाः। तद्धि स्वाराज्यम्। प्रतिधुषा-
ऽभिषिञ्चति। तद्धि स्वाराज्यम्। अनुद्धते वेद्यै दक्षिणत आहवनी-
यस्य बृहत्तः स्तोत्रं प्रत्यभिषिञ्चति। इयं वाव रथन्तरम्॥१४॥

असौ बृहत्। अनयोरेवैनमनन्तरहितमभिषिञ्चति। पशुस्तोमो
वा एषः। तेन गोसवः। षट्त्रिंशः सर्वः। रेवञ्जातः सहसा वृद्धः।
क्षत्राणां क्षत्रभृत्तमो वयोधाः। महान्महित्वे तस्तभानः। क्षत्रे राष्ट्रे

चं जागृहि। प्रजापतेस्त्वा परमेष्ठिनः स्वाराज्येनाभिषिञ्चामीत्याह।
स्वाराज्यमेवैनं गमयति॥१५॥

इव भवति रथन्तरमाहेकं च॥ [६]

सि॒हे व्याघ्र उ॒त या पृ॒दा॒कौ। त्विषि॑र॒ग्नौ ब्रा॑ह्म॒णे सूर्य॑ या।
इन्द्रं॑ या दे॒वी सु॒भगा॑ ज॒जान॑। सा न॒ आग॑न्व॒र्चसा॑ संविदा॒ना।
या रा॑ज॒न्ये दु॒न्दुभा॑वाय॒तायाम्। अश्व॑स्य॒ क्रन्द्ये॑ पु॒रुष॑स्य मा॒यौ।
इन्द्रं॑ या दे॒वी सु॒भगा॑ ज॒जान॑। सा न॒ आग॑न्व॒र्चसा॑ संविदा॒ना। या
ह॒स्तिनि॑ द्वी॒पिनि॑ या हि॒रण्ये। त्विषि॑र॒श्वेषु॑ पु॒रुषेषु॑ गोषु॑॥१६॥

इन्द्रं॑ या दे॒वी सु॒भगा॑ ज॒जान॑। सा न॒ आग॑न्व॒र्चसा॑ संविदा॒ना।
रथे॑ अ॒क्षेपु॑ वृष॒भस्य॑ वा॒जे। वा॒ते पर्ज॑न्ये वरु॒णस्य॑ शु॒ष्मे। इन्द्रं॑
या दे॒वी सु॒भगा॑ ज॒जान॑। सा न॒ आग॑न्व॒र्चसा॑ संविदा॒ना। रा॒डसि॑
वि॒रा॒डसि॑। स॒म्रा॒डसि॑ स्व॒रा॒डसि॑। इन्द्रा॑य त्वा तेज॑स्वते तेज॑स्वन्तः
श्री॒णामि॑। इन्द्रा॑य त्वौज॑स्वत् ओज॑स्वन्तः श्री॒णामि॑॥१७॥

इन्द्रा॑य त्वा पय॑स्वते पय॑स्वन्तः श्री॒णामि॑। इन्द्रा॑य त्वा-
ऽऽयु॑ष्मत् आयु॑ष्मन्तः श्री॒णामि॑। तेजो॑ऽसि। तत्ते प्र य॑च्छामि।
तेज॑स्वदस्तु मे मुख॑म्। तेज॑स्वच्छि॒रो अस्तु॑ मे। तेज॑स्वान्
वि॒श्वतः॑ प्र॒त्यङ्मु॑। तेज॑सा॒ सम्पि॑पृ॒ग्धि मा॑। ओजो॑ऽसि। तत्ते प्र
य॑च्छामि॥१८॥

ओज॑स्वदस्तु मे मुख॑म्। ओज॑स्वच्छि॒रो अस्तु॑ मे। ओज॑स्वान्

विश्वतः प्रत्यङ्मुः। ओजसा सं पिपृग्धि मा। पयोऽसि। तत्ते प्र
यच्छामि। पयस्वदस्तु मे मुखम्। पयस्वच्छिरो अस्तु मे। पयस्वान्
विश्वतः प्रत्यङ्मुः। पयसा सं पिपृग्धि मा॥१९॥

आयुरसि। तत्ते प्र यच्छामि। आयुष्मदस्तु मे मुखम्।
आयुष्मच्छिरो अस्तु मे। आयुष्मान् विश्वतः प्रत्यङ्मुः। आयुषा
सं पिपृग्धि मा। इममग्र आयुषे वर्चसे कृधि। प्रियं रेतो
वरुण सोम राजन्। मातेवास्मा अदिते शर्म यच्छ। विश्वे देवा
जरदष्टिर्यथाऽसत्॥२०॥

आयुरसि विश्वायुरसि। सर्वायुरसि सर्वमायुरसि। यतो वातो
मनोजवाः। यतः क्षरन्ति सिन्धवः। तासां त्वा सर्वासां रुचा।
अभिषिञ्चामि वर्चसा। समुद्र इवासि गृह्णनां। सोम इवास्यदाभ्यः।
अग्निरिव विश्वतः प्रत्यङ्मुः। सूर्य इव ज्योतिषा विभूः॥२१॥

अपां यो द्रवणे रसः। तमहमस्मा आमुष्यायुणाय। तेजसे ब्रह्म-
वर्चसाय गृह्णामि। अपां य ऊर्मौ रसः। तमहमस्मा आमुष्यायुणाय।
ओजसे वीर्याय गृह्णामि। अपां यो मध्यतो रसः। तमहमस्मा
आमुष्यायुणाय। पुष्ट्यै प्रजननाय गृह्णामि। अपां यो यज्ञियो रसः।
तमहमस्मा आमुष्यायुणाय। आयुषे दीर्घायुत्वाय गृह्णामि॥२२॥

गोष्वाजस्वन्तः श्रीणाम्योजोऽसि तत्ते प्रयच्छामि पयसा सम्पिपृग्धि माऽसद्विभूर्ज्यो रसो द्वे च॥[७]

अभिप्रेहि वीरयस्व। उग्रश्चेत्ता सपत्नहा। आतिष्ठ मित्रवर्धनः।

तुभ्यं देवा अधिब्रवन्। अङ्गौ न्यङ्कावभित् आतिष्ठ वृत्रहन्त्रथम्।
 आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूषन्। श्रियं वसानश्चरति स्वरोचाः।
 महत्तदस्यासुरस्य नाम। आ विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ। अनु
 त्वेन्द्रो मदत्वनु बृहस्पतिः॥२३॥

अनु सोमो अन्वग्निरावीत्। अनु त्वा विश्वे देवा अंवन्तु। अनु
 सप्त राजानो य उताभिषिक्ताः। अनु त्वा मित्रावरुणाविहावतम्।
 अनु द्यावापृथिवी विश्वशम्भू। सूर्यो अहोभिरनु त्वाऽवतु। चन्द्रमा
 नक्षत्रैरनु त्वाऽवतु। द्यौश्च त्वा पृथिवी च प्रचेतसा। शुक्रो बृहदक्षिणा
 त्वा पिपर्तु। अनु स्वधा चिंकिता९ सोमो अग्निः। आऽयं पृणक्तु
 रजसी उपस्थम्॥२४॥

बृहस्पतिः सोमो अग्निरेकं च॥—————[८]

प्रजापतिः प्रजा असृजत। ता अस्मात्सृष्टाः पराचीरायन्।
 स एतं प्रजापतिरोदनमपश्यत्। सोऽन्नं भूतोऽतिष्ठत्। ता
 अन्यत्रान्नाद्यमवित्वा। प्रजापतिं प्रजा उपावर्तन्त। अन्नमेवैनं भूतं
 पश्यन्तीः प्रजा उपावर्तन्ते। य एतेन यजते। य उ चैनमेवं वेद।
 सर्वाण्यन्नानि भवन्ति॥२५॥

सर्वे पुरुषाः। सर्वाण्येवान्नान्यव रुन्धे। सर्वान्पुरुषान्। राडसि
 विराडसीत्याह। स्वाराज्यमेवैनं गमयति। यद्विरण्यं ददाति।
 तेजस्तेनाव रुन्धे। यत्तिसृधन्वम्। वीर्यं तेन। यदष्ट्राम्॥२६॥

पुष्टिं तेन। यत्कमण्डलुम्। आयुष्टेन। यद्विरण्यमा बध्नाति।
ज्योतिर्वै हिरण्यम्। ज्योतिरेवास्मिन्दधाति। अथो तेजो वै
हिरण्यम्। तेज एवाऽऽत्मन्धत्ते। यदौदनं प्राश्नाति। एतदेव
सर्वमवरुध्य॥ २७ ॥

तदस्मिन्नेकधाऽधात्। रोहिण्यां कार्यः। यद्वाह्मण एव रोहिणी।
तस्मादेव। अथो वर्ष्मैवैनं समानानां करोति। उद्यता सूर्येण
कार्यः। उद्यन्तं वा एतं सर्वाः प्रजाः प्रतिनन्दन्ति। दिदृक्षेण्यो
दर्शनीयो भवति। य एवं वेद। ब्रह्मवादिनो वदन्ति॥ २८ ॥

अवेत्योऽवभृथा (३) ना (३) इति। यद्दर्भपुञ्जीलैः पवयति।
तथिस्वदेवावैति। तन्नावैति। त्रिभिः पवयति। त्रयं इमे लोकाः।
एभिरेवैनं लोकैः पवयति। अथो अपां वा एतत्तेजो वर्चः। यद्दर्भाः।
यद्दर्भपुञ्जीलैः पवयति। अपामेवैनं तेजसा वर्चसाऽभिषिञ्चति॥ २९ ॥
भवन्त्यष्टांमवरुध्यं वदन्ति दर्भा यद्दर्भपुञ्जीलैः पवयत्येकं च॥ [९]

प्रजापतिरकामयत बहोर्भूयान्त्स्यामिति। स एतं
पञ्चशारदीयमपश्यत्। तमाऽहरत्। तेनायजत। ततो वै स
बहोर्भूयानभवत्। यः कामयेत बहोर्भूयान्त्स्यामिति। स
पञ्चशारदीयेन यजेत। बहोरेव भूयान्भवति। मरुत्स्तोमो वा एषः।
मरुतो हि देवानां भूयिष्ठाः॥ ३० ॥

बहुर्भवति। य एतेन यजते। य उचैनमेवं वेद। पञ्चशारदीयो

भवति। पञ्च वा ऋतवः संवत्सरः। ऋतुष्वेव संवत्सरे प्रति तिष्ठति।
अथो पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः। पाङ्क्तो यज्ञः। यज्ञमेवाव रुन्धे। सप्तदशः
स्तोमा नाति यन्ति। सप्तदशः प्रजापतिः। प्रजापतेरास्यै॥३१॥

भूयिष्ठा यन्ति द्वे च॥

[१०]

अगस्त्यो मरुद्भ्य उक्ष्णः प्रौक्षत्। तानिन्द्र आदत्त। त एनं
वज्रमुद्यत्याभ्यायन्त। तानगस्त्यश्चैवेन्द्रश्च कयाशुभीयेनाशमयताम्।
ताञ्छान्तानुपाह्वयत। यत्कयाशुभीयं भवति शान्त्यै। तस्मादेत
ऐन्द्रामारुता उक्षाणः सवनीया भवन्ति। त्रयः प्रथमेऽहन्ना लभ्यन्ते।
एवं द्वितीये। एवं तृतीये॥३२॥

एवं चतुर्थे। पञ्चोत्तमेऽहन्ना लभ्यन्ते। वर्षिष्ठमिव ह्येतदहः।
वर्षिष्ठः समानानां भवति। य एतेन यजते। य उचैनमेवं
वेद। स्वाराज्यं वा एष यज्ञः। एतेन वा एकया वा कान्दमः
स्वाराज्यमगच्छत्। स्वाराज्यं गच्छति। य एतेन यजते॥३३॥

य उचैनमेवं वेद। मारुतो वा एषः स्तोमः। एतेन वै
मारुतो देवानां भूयिष्ठा अभवन्। भूयिष्ठः समानानां भवति। य
एतेन यजते। य उचैनमेवं वेद। पञ्चशारदीयो वा एष यज्ञः।
आ पञ्चमात्पुरुषादन्नमत्ति। य एतेन यजते। य उचैनमेवं वेद।
सप्तदशः स्तोमा नाति यन्ति। सप्तदशः प्रजापतिः। प्रजापतेरेव
नैति॥३४॥

तृतीयं गच्छति य एतेन यजतेऽति य एतेन यजते य उचैनमेवं वेद त्रीणि च (अगस्त्यः स्वाराज्यं
मारुतः पञ्चशारदीयो वा एष यज्ञः सप्तदशं प्रजापतेरेव नैति॥)॥

[११]

अस्या जरांसो दमा मरित्राः। अर्चद्धूमासो अग्रयः पावकाः।
 श्विचीचयः श्वात्रासो भुरण्यवः। वनरूषदो वायवो न सोमाः।
 यजा नो मित्रावरुणा। यजा देवाः ऋतं बृहत्। अग्ने यक्षि
 स्वन्दमम्। अश्विना पिबन्तः सुतम्। दीद्यग्नी शुचिव्रता। ऋतुना
 यज्ञवाहसा॥ ३५॥

द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे। अन्याऽन्यां वृथ्समुप धापयेते।
 हरिरन्यस्यां भवति स्वधावान्। शुक्रो अन्यस्यां ददृशे सुवर्चाः।
 पूर्वापरं चरतो माययैतौ। शिशू क्रीडन्तौ परि यातो अध्वरम्।
 विश्वान्यन्यो भुवनाऽभि चष्टे। ऋतूनन्यो विदधञ्जायते पुनः। त्रीणि
 शता त्रीषहस्राण्यग्निम्। त्रिंशच्च देवा नव चाऽसपर्यन्॥ ३६॥

औक्षं घृतैरास्तृणन्बृहिरस्मै। आदिद्धोतारं न्यपादयन्त।
 अग्निनाऽग्निः समिध्यते। कविर्गृहपतिर्युवा। हव्यवाङ्मुहोऽऽस्यः।
 अग्निर्देवानां जठरम्। पूतदक्षः कविक्रतुः। देवो देवेभिरा
 गमत्। अग्निश्रियो मरुतो विश्वकृष्टयः। आ त्वेषमुग्रमव ईमहे
 वयम्॥ ३७॥

ते स्वानिनो रुद्रिया वरुषनिर्णिजः। सिंहा न हेषक्रतवः
 सुदानवः। यदुत्तमे मरुतो मध्यमे वा। यद्वाऽवमे सुभगासो दिवि
 ष्ठा। ततो नो रुद्रा उत वाऽन्वस्य। अग्ने वित्ताद्धविषो यद्यजामः।
 ईडे अग्निं स्ववसन्नमोभिः। इह प्रसप्तो वि च यत्कृतं नः। रथैरिव

प्रभरे वाजयद्विः। प्रदक्षिणिन्मरुताः५ स्तोममृद्ध्याम्॥३८॥

श्रुधि श्रुत्कर्ण वह्निभिः। देवैरग्ने सयावभिः। आसीदन्तु
बर्हिषि। मित्रो वरुणो अर्यमा। प्रातर्यावाणो अध्वरम्।
विश्वेषामदितिर्यज्ञियांनाम्। विश्वेषामतिथिर्मानुषाणाम्। अग्निर्देवाना-
मव आवृणानः। सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः। त्वे अग्ने सुमतिं
भिक्षमाणाः॥३९॥

दिवि श्रवो दधिरे यज्ञियांसः। नक्ता च चक्रुरुषसा विरूपे।
कृष्णं च वर्णमरुणं च सन्धुः। त्वामग्न आदित्यासं आस्यम्।
त्वां जिह्वाः शुचयश्चक्रिरे कवे। त्वाः रातिषाचो अध्वरेषु
सश्चिरे। त्वे देवा हविरदन्त्याहुतम्। नि त्वा यज्ञस्य साधनम्।
अग्ने होतारमृत्विजम्। वनुष्वदेव धीमहि प्रचेतसम्। जीरं
दूतममर्त्यम्॥४०॥

यज्ञवाहुसासपर्यन्वयमृद्ध्यां भिक्षमाणाः प्रचेतसमेकं च॥ [१२]

तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमाना याहि। वायुर्न नियुतो नो अच्छ।
पिबास्यन्धो अभिसृष्टो अस्मे। इन्द्रः स्वाहा ररिमा ते मदाय। कस्य
वृषा सुते सचा। नियुत्वान्वृषभो रणत्। वृत्रहा सोमपीतये। इन्द्रं
वयं महाधने। इन्द्रमर्भे हवामहे। युजं वृत्रेषु वज्रिणम्॥४१॥

द्विता यो वृत्रहन्तमः। विद इन्द्रः शतक्रतुः। उप नो
हरिभिः सुतम्। स सूर आजनयं ज्योतिरिन्द्रम्। अया धिया

त॒रणि॒रद्रि॒बर्हाः। ऋ॒तेन॑ शु॒ष्मी नव॑मानो अ॒र्कैः। व्यु॒स्त्रिधौ॑ अ॒स्रो
अ॒द्रिर्वि॒भेद। उ॒तत्य॑दा॒श्वश्चि॑यम्। यदिन्द्र॒ नाहु॑षी॒ष्वा। अ॒ग्रे वि॒क्षु
प्रती॑दयत्॥४२॥

भरे॒ष्विन्द्र॑ꣳ सु॒हव॑ꣳ हवामहे। अ॒ꣳहोमु॑चꣳ सु॒कृतं॑ दै॒व्यं
जन॑म्। अ॒ग्निं मि॒त्रं वरु॑णꣳ सा॒तये॑ भग॑म्। द्यावा॑पृथि॒वी म॒रुतः॑
स्व॒स्तये॑। म॒हि क्षे॒त्रं पु॒रुश्च॑न्द्रं वि वि॒द्वान्। आदि॑त्स॒खिभ्य॑श्च॒रथꣳ
समै॑रत्। इन्द्रो॒ नृभि॑र॒जन॒दीद्या॑नः सा॒कम्। सूर्य॑मु॒षसं॑ गा॒तुम॒ग्निम्।
उ॒रुं नो॑ लो॒कम॑नु॒ नेषि॑ वि॒द्वान्। सुव॑र्व॒ज्योति॑र॒भयꣳ स्व॒स्ति॥४३॥

ऋ॒ष्वा तं इन्द्र॒ स्थवि॑रस्य बा॒हू। उप॑स्थेयाम श॒रणा॑ बृ॒हन्ता॑।
आ नो॒ विश्वा॑भि॒रूति॑भिः स॒जोषाः॑। ब्रह्म॑ जुषा॒णो ह॑र्यश्च याहि।
वरी॑वृ॒ज्स्थवि॑रेभिः सुशि॒प्र। अ॒स्मे दध॑द्वृष॒णꣳ शु॒ष्ममिन्द्र॑। इन्द्रा॑य
गाव॑ आ॒शिर॑म्। दु॒दुहे॑ व॒ज्रिणे॑ मधु॑। यथ्सी॑मुप॒ह्वरे॑ वि॒दत्। तास्ते॑
व॒ज्रिन्धे॒नवो॑ जो॒जयु॑र्नः॥४४॥

ग॒भस्त॑यो न्यि॒युतो॑ वि॒श्ववा॑राः। अ॒ह॑र॒हर्भू॑य इ॒ज्जोगु॑वानाः। पूर्णा॑
इन्द्र॒ क्षु॒मतो॑ भो॒जन॑स्य। इ॒मां ते॒ धियं॑ प्र भ॑रे म॒हो म॒हीम्। अ॒स्य
स्तो॒त्रे धि॑षणा॒ यत्तं॑ आ॒न॒जे। तमु॑त्स॒वे च॑ प्रस॒वे च॑ सा॒सहि॑म्। इन्द्र॑
दे॒वासः॑ शव॑सा॒ मदं॑ ननु॑॥४५॥

व॒ज्रिण॑मयथ्स्व॒स्ति जो॑जयुर्नः सप्त च॥ [१३]

प्र॒जाप॑तिः प॒शून॑सृजत। ते॒ऽस्मा॑त्सृ॒ष्टाः प॑रां च आय॑न्।

तान॑ग्नि॒ष्टोमे॒न॒ नाऽऽप्रो॑त्। तानु॒क्थ्ये॑न॒ नाऽऽप्रो॑त्। तान्धो॑डु॒शिना॒
नाऽऽप्रो॑त्। तान्ना॒त्रिया॒ नाऽऽप्रो॑त्। तान्ध॒सन्धि॒ना॒ नाऽऽप्रो॑त्।
सो॑ऽग्निम॑ब्रवीत्। इ॒मान्म॑ ई॒प्स॒सेति॑। तान॒ग्नि॒स्त्रिवृ॑ता॒ स्तोमे॑न॒
नाऽऽप्रो॑त्॥ ४६॥

स इन्द्र॑मब्रवीत्। इ॒मान्म॑ ई॒प्स॒सेति॑। तानिन्द्रः॑ प॒ञ्चद॑शेन॒
स्तोमे॑न॒ नाऽऽप्रो॑त्। स विश्वा॑न्दे॒वान॑मब्रवीत्। इ॒मान्म॑ ई॒प्स॒सेति॑।
तान् विश्वे॑दे॒वाः स॑प्तद॒शेन॒ स्तोमे॑न॒ नाऽऽप्रु॑वन्। स विष्णु॑मब्रवीत्।
इ॒मान्म॑ ई॒प्स॒सेति॑। तान् विष्णु॑रेकवि॒ंशेन॒ स्तोमे॑नाऽऽप्रोत्।
वा॒र॒व॒न्तीये॑नावारयत्॥ ४७॥

इ॒दं विष्णु॑र्वि च॒क्रम् इति॑ व्य॒क्रम॑त। यस्मा॑त्प॒शवः॑ प्र॒प्रेव॑
भ्र॒ंशे॑रन्। स ए॒तेन॑ यजेत। यदा॑प्रो॑त्। तद॒तो॒र्याम॑स्यातो॒र्याम॑त्वम्।
ए॒तेन॒ वै दे॒वा जै॑त्वा॒नि जि॑त्वा। यं का॒म॒मका॑मयन्त॒ तमा॑ऽऽप्रु॑वन्।
यं का॒म॑ का॒मय॑ते। तमे॒तेना॑ऽऽप्रो॑ति॥ ४८॥

स्तोमे॑न॒ नाऽऽप्रो॑दवारयत् नवं च॥ ————— [१४]

व्या॒घ्रो॑ऽयम॒ग्नौ च॑रति॒ प्रवि॑ष्टः। ऋ॒षी॑णां पु॒त्रो अ॑भि॒शस्ति॑पा
अ॒यम्। न॒म॒स्का॒रेण॒ नम॑सा ते जुहोमि। मा दे॒वाना॑ मिथु॒याक॑र्म
भा॒गम्। सा॒वीरु॑हि दे॒व प्र॑स॒वाय॑ पि॒त्रे। व॒र्ष्माण॑मस्मै वरि॒माण॑मस्मै।
अथा॒स्मभ्य॑ सं॒वितः॑ स॒र्वता॑ता। दि॒वेदि॑व आ सु॒वा भू॑रि प॒श्वः।
भू॒तो भू॑तेषु चरति॒ प्रवि॑ष्टः। स भू॒ताना॑मधि॒पति॑र्बभूव॥ ४९॥

तस्य॑ मृ॒त्यौ च॑रति राज॒सूय॑म्। स राजा॑ रा॒ज्यम॑नु॒

मन्यतामिदम्। येभिः शिल्पैः पप्रथानामदृहत्। येभिर्द्यामभ्यपि-
 शत्प्रजापतिः। येभिर्वाचं विश्वरूपां समव्ययत्। तेनेममग्र इह
 वर्चसा समङ्घि। येभिरादित्यस्तपति प्र केतुभिः। येभिः सूर्यो ददृशे
 चित्रभानुः। येभिर्वाचं पुष्कलेभिरव्ययत्। तेनेममग्र इह वर्चसा
 समङ्घि॥५०॥

आऽयं भातु शवसा पञ्च कृष्टीः। इन्द्र इव ज्येष्ठो भवतु
 प्रजावान्। अस्मा अस्तु पुष्कलं चित्रभानु। आऽयं पृणक्तु रजंसी
 उपस्थम्। यत्ते शिल्पं कश्यप रोचनावत्। इन्द्रियावत्पुष्कलं
 चित्रभानु। यस्मिन्सूर्या अर्पिताः सप्त साकम्। तस्मिन्नाजानमधि
 विश्रयेमम्। द्यौरसि पृथिव्यसि। व्याघ्रो वैयाघ्रेऽधि॥५१॥

विश्रयस्व दिशो महीः। विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु। मा
 त्वद्राष्ट्रमधि भ्रशत्। या दिव्या आपः पयसा सम्बभूवुः।
 या अन्तरिक्ष उत पार्थिवीर्याः। तासां त्वा सर्वासां रुचा।
 अभिषिञ्चामि वर्चसा। अभि त्वा वर्चसाऽसिचं दिव्येन। पयसा
 सह। यथासां राष्ट्रवर्धनः॥५२॥

तथा त्वा सविता करत्। इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्।
 समुद्रव्यंचसङ्गिरः। रथीतमं रथीनाम्। वाजानां सत्पतिं
 पतिम्। वसंवस्त्वा पुरस्तादभिषिञ्चन्तु गायत्रेण छन्दसा।
 रुद्रास्त्वा दक्षिणतोऽभिषिञ्चन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसा। आदित्यास्त्वा

पश्चादभिषिञ्चन्तु जागतेन छन्दसा। विश्वे त्वा देवा उत्तरतो-
ऽभिषिञ्चन्तु त्वाऽनुष्टुभेन छन्दसा। बृहस्पतिस्त्वोपरिष्ठादभिषिञ्चन्तु
पाङ्केन छन्दसा॥५३॥

अरुणं त्वा वृकमुग्रङ्क्ष्वजङ्करम्। रोचमानं मरुतामग्रे अर्चिषः।
सूर्यवन्तं मघवानं विषासहिम्। इन्द्रमुक्थेषु नामहूतम्५ हुवेम। प्र
बाहवांसिसृतं जीवसे नः। आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन। आ नो
जनैः श्रवयतं युवाना। श्रुतं मे मित्रावरुणा हुवेमा। इन्द्रस्य ते
वीर्यकृतः। बाहू उपाव हरामि॥५४॥

बभूवाव्ययत्तेनेममग्र इह वर्चसा समङ्क्षि वैयाग्रेऽधि राष्ट्रवर्धनः पाङ्केन छन्दसोपावहरामि॥—[१५]

अभि प्रेहि वीरयस्व। उग्रश्चेत्ता सपत्नहा। आतिष्ठ वृत्रहन्तमः।
तुभ्यं देवा अधिब्रवन्। अङ्कौ न्यङ्कावभितो रथं यौ। ध्वान्तं
वाताग्रमनु सञ्चरन्तौ। दूरेहेतिरिन्द्रियावाँन्पतुत्री। ते नोऽग्रयः
पप्रयः पारयन्तु। नमस्त ऋषे गद। अव्यथायै त्वा स्वधायै
त्वा॥५५॥

मा न इन्द्राभितस्त्वदृष्वारिष्ठासः। एवा ब्रह्मन्तवेदस्तु। तिष्ठा
रथे अधि यद्वज्रहस्तः। आ रश्मीन्देव युवसे स्वश्वः। आ तिष्ठ
वृत्रहन्नातिष्ठन्तं परि। अनु त्वेन्द्रो मदत्वनु त्वा मित्रावरुणौ। द्यौश्च
त्वा पृथिवी च प्रचेतसा। शुक्रो बृहदक्षिणा त्वा पिपर्तु। अनु स्वधा
चिंकिता५ सोमो अग्निः। अनु त्वाऽवतु सविता सवेन॥५६॥

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्। समुद्रव्यचसङ्गिरः। रथीतम्५

रथीनाम्। वाजानां५ सत्पतिं पतिम्। परिमा सेन्या घोषाः।
ज्यानां वृञ्जन्तु गृध्रवः। मेथिष्ठाः पिन्वमाना इह। मां गोपतिमभि
संविशन्तु। तन्मेऽनुमतिरनु मन्यताम्। तन्माता पृथिवी तत्पिता
द्यौः॥५७॥

तद्वावाणः सोमसुतो मयोभुवः। तदश्विना शृणुत५ सौभगा
युवम्। अव ते हेड उदुत्तमम्। एना व्याघ्रं परिष्वजानाः।
सि५ह५ हिन्वन्ति महते सौभगाय। समुद्रं न सुहुवन्तस्थिवा५सम्।
मर्मृज्यन्ते॥ द्वीपिनमप्स्वन्तः। उदसावेतु सूर्यः। उदिदं मामकं
वचः। उदिहि देव सूर्य। सह वग्नुना मम। अहं वाचो विवाचनम्।
मयि वागस्तु धर्णसिः। यन्तु नदयो वर्षन्तु पर्जन्याः। सुपिप्पुला
ओषधयो भवन्तु। अन्नवतामोदनवतामामिक्षवताम्। एषा५ राजा
भूयासम्॥५८॥

स्वधायै त्वा स्वेन द्यौः सूर्य सप्त च॥_____ [१६]

ये केशिनः प्रथमाः सत्रमासता। येभिराभृतं यदिदं विरोचते।
तेभ्यो जुहोमि बहुधा घृतेन। रायस्पोषेणमं वर्चसा स५ सृजाथ।
नर्ते ब्रह्मणस्तपसो विमोकः। द्विनार्मी दीक्षा वशिनी ह्युग्रा। प्र
केशाः सुवते कण्डिनो भवन्ति। तेषां ब्रह्मेदीशे वपनस्य नान्यः।
आ रोह प्रोष्ठं विषहस्व शत्रून्। अवास्त्राग्दीक्षा वशिनी ह्युग्रा॥५९॥

देहि दक्षिणां प्रतिरस्वायुः। अथामुच्यस्व वरुणस्य पाशात्।
येनावपथ्सविता क्षुरेण। सोमस्य राज्ञो वरुणस्य विद्वान्। तेन

ब्रह्माणो वपतेदमस्योर्जेमम्। रय्या वर्चसा स९ सृजाथ। मा ते
केशाननु गाद्वर्च एतत्। तथा धाता करोतु ते। तुभ्यमिन्द्रो बृहस्पतिः।
सविता वर्च आदधात्॥६०॥

तेभ्यो निधानं बहुधा व्येच्छन्। अन्तरा द्यावापृथिवी अपः
सुवः। दर्भस्तम्बे वीर्यकृते निधाय। पौ९स्येनेमं वर्चसा स९ सृजाथ।
बलं ते बाहुवोः सविता दधातु। सोमंस्वाऽनक्तु पयसा घृतेन।
स्त्रीषु रूपमश्विनैतन्नि धत्तम्। पौ९स्येनेमं वर्चसा स९सृजाथ।
यत्सीमन्तं कङ्कतस्ते लिलेख। यद्वा क्षुरः परिववर्ज वप९स्ते। स्त्रीषु
रूपमश्विनैतन्नि धत्तम्। पौ९स्येनेम९ स९ सृजाथो वीर्येण॥६१॥
अवाँस्नादीक्षा वशिनी ह्यग्राऽदधाद्वर्जं वप९ स्ते द्वे च॥[१७]

इन्द्रं वै स्वाविशो मरुतो नापाचायन्। सोऽनपचाय्यमान एतं
विघ्नमपश्यत्। तमाऽहरत्। तेनायजत। तेनैवासान्त९ स९ स्तम्भं
व्यहन्। यद्व्यहन्। तद्विघ्नस्य विघ्नत्वम्। वि पाप्मानं भ्रातृव्य९
हते। य एतेन यजते। य उ चैनमेवं वेद॥६२॥

य९ राजानं विशो नापचार्येयुः। यो वाँ ब्राह्मणस्तमसा पाप्मना
प्रावृत्तः स्यात्। स एतेन यजेत। विघ्नेनैवैनद्विहत्य। विशामाधिपत्यं
गच्छति। तस्य द्वे द्वादशे स्तोत्रे भवतः। द्वे चतुर्वि९शे। औद्विद्यमेव
तत्। एतद्वै क्षत्रस्यौद्विद्यम्। यदस्मै स्वाविशो बलि९ हरन्ति॥६३॥

हरन्त्यस्मै विशो बलिम्। ऐनमप्रतिख्यातं गच्छति। य एवं

वेदं। प्रबाहुग्वा अग्ने॑ क्षत्राण्याते॑पुः। तेषा॑मिन्द्रः॑ क्षत्राण्याद॑त्त। न
वा इ॒मानि॑ क्षत्राण्य॑भूव॒न्निति॑। तन्नक्ष॑त्राणां नक्षत्र॑त्वम्। आ श्रेय॑सो
भ्रातृ॑व्यस्य तेजं इन्द्रि॑यं द॑त्ते। य ए॒तेन॑ यज॑ते। य उ॑ चैनमे॒वं
वेदं॥६४॥

तद्यथा॑ ह॒ वै संच॑क्रिणौ क॒प्लका॑वुपाव॑हितौ स्याता॑म्। ए॒वमे॒तौ
यु॒ग्मन्तौ॑ स्तोमौ॑। अ॒युक्षु॑ स्तोमेषु॑ क्रियेते। पा॒प्मनोऽप॑हत्यै। अपं
पा॒प्मानं॑ भ्रातृ॑व्य॒ हते॑। य ए॒तेन॑ यज॑ते। य उ॑ चैनमे॒वं वेदं॑।
तद्यथा॑ ह॒ वै सू॑तग्राम॒ण्यः। ए॒वं छ॒न्दांसि॑। तेष्व॒सावा॑दित्यो
बृ॒हती॑र॒भ्यूढः॥६५॥

स॒तोबृ॑हतीषु स्तुवते स॒तो बृ॑हन्। प्र॒जया॑ प॒शुभि॑रसा॒नीत्ये॒व।
व्यति॑षक्ताभिः स्तुवते। व्यति॑षक्तं॒ वै क्ष॒त्रं वि॒शा। वि॒शैवैनं॑ क्ष॒त्रेण॑
व्यति॑षजति। व्यति॑षक्ताभिः स्तुवते। व्यति॑षक्तो॒ वै ग्रा॑म॒णीः
स॒जातैः। स॒जातै॑रे॒वैनं॑ व्यति॑षजति। व्यति॑षक्ताभिः स्तुवते।
व्यति॑षक्तो॒ वै पु॒रुषः॑ पा॒प्मभिः॑। व्यति॑षक्ताभिरे॒वास्य॑ पा॒प्मनो॑
नुद॑ते॥६६॥

वेद॒ हर॑न्त्येनमे॒वं वेदा॒भ्यूढः॑ पा॒प्मभि॑रेकं च॥ [१८]

त्रिवृ॒द्यदा॑ग्रेयो॑ऽग्निमु॒खा ह्य॒द्विर्य॑दा॑ग्रेय॒ आग्ने॑यो न वै सोमै॑न॒ यो वै सोमै॑नैष॒ गौस॑वः॒ सि॒ंहैऽभि॑
प्रेहि॑ मित्रव॑र्धनः प्र॒जाप॑तिस्ता औ॒दुनं॑ प्र॒जाप॑तिरकामयत॒ बृहो॑र्भूयान॒गस्त्यो॒स्या जरा॑सृ॒स्तिष्ठा॒ हरी॑ प्र॒जाप॑तिः
प॒शून्वा॒घ्नोऽय॑म॒भिप्रे॑हि॒ वृत्र॑हन्त॒मो ये के॒शिन॑ इन्द्रं॒ वा अ॒ष्टाद॑श॥१८॥

त्रिवृ॒द्यो वै सोमे॑नार्यु॒रसि॑ ब॒हुर्भव॑ति तिष्ठा॒ हरी॑रथ॒ आयं॑ भा॒तु ते॒भ्यो नि॒धान॑ प॒द॒त्थंष्टिः॥६६॥

त्रिवृ॒त्पा॒प्मनो॑ नुद॑ते॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके सप्तमः
प्रपाठकः समाप्तः॥

generated on **February 28, 2025**

Downloaded from

<http://stotrasamhita.github.io> | StotraSamhita | Credits